

LESSTART MAART 2026

GROENLAND EN HET HOGE NOORDEN

In deze maandelijkse lesstart voor docenten biedt de Atlantische Commissie beknopte achtergrondinformatie over relevante trans-Atlantische en Europese (veiligheids)vraagstukken. Tekstuitleg, filmpjes en discussievragen dienen daarbij als concrete handvatten voor een korte, prikkelende lesopening.

Leerdoelen:

- **Overkoepelend:** het vergroten van kennis en bewustzijn over internationale ontwikkelingen.
- **In deze lesstart:** leerlingen verdiepen zich in het strategische belang van Groenland en het Hoge Noorden. Door geschiedenis, geopolitiek, klimaat en de actualiteit aan elkaar te verbinden vormen ze een multidisciplinair beeld van een gebied dat steeds belangrijker wordt.

Atlantische
Commissie

A

CONTEXT: HET ARCTISCH GEBIED

In januari uitte president Trump wederom zijn belangstelling voor een grotere Amerikaanse rol in (en bezit van) Groenland, een autonoom gebied binnen het Koninkrijk Denemarken. Zijn standpunt en toon leidden tot afwijzende reacties van Deense en Europese leiders, die het belang van soevereiniteit en internationaal recht benadrukten. De kwestie roept de vraag op: waarom is het Noordpoolgebied zo'n strategisch belangrijke regio?

INTRODUCTIE: DE NOORDPOOL

De Noordpool is een gebied dat zich bevindt ten noorden van de **noordelijke boomgrens** op ongeveer 66° NB. Het is binnen deze **Noordpoolcirkel** extreem koud. De landen met territorium in deze cirkel zijn: Noorwegen, Zweden, Finland, IJsland, Denemarken (Groenland en Faeröer), Canada, de VS en Rusland. In 1996 richtten deze acht landen een forum op, de **Arctische Raad**, om samenwerking te bevorderen in het Noordpoolgebied op terreinen als **klimaatonderzoek, natuurbescherming, scheepvaart, infrastructuur, grondstoffen** en **visserij**. Maar sinds de Russische invasie van Oekraïne wordt de regio in toenemende mate gemilitariseerd, en dat heeft ook effect op Groenland. Waarom is dat zo?

GROENLAND

Nuuk

56,500

Kalaallisut

Groenland is een **autonoom** land binnen het Koninkrijk Denemarken. Het eiland heeft zelfbestuur, maar Denemarken is verantwoordelijk voor het buitenlandse beleid en defensie. Groenland is voor 80% bedekt met ijs, maar door **klimaatverandering** is het ijsverlies in de afgelopen jaren sterk toegenomen. Dit heeft ingrijpende gevolgen voor de leefomgeving, zoals een afname van de **biodiversiteit**, extremere weerspatronen en **zeespiegelstijging**. Tegelijkertijd worden ook olie, gas en zeldzame grondstoffen beter bereikbaar en ontstaan er door smeltend ijs in de toekomst nieuwe **vaarroutes**. Hierdoor groeit de internationale interesse in de regio.

WATCH NOW

*Klassikaal bekijken:
klimaatverandering
3 x 10 minuten
(NOS OP 3)*

GESCHIEDENIS

VAN WIE IS GROENLAND? (HISTORIA)

DE KOUDE OORLOG OM DIT STUKJE IJS (NOS OP 3)

TRUMP EN GROENLAND

TRUMP EN GROENLAND (NOS OP 3)

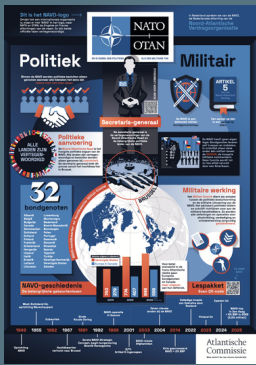
Het strategisch belang van het **Hoge Noorden** nam sterk toe na de **Tweede Wereldoorlog**. Tijdens de Duitse bezetting van Denemarken in 1940 sloten de VS en de Deense ambassadeur in Washington een overeenkomst waarin werd vastgesteld dat de VS Groenland mocht verdedigen en militaire bases kon bouwen. Tijdens de **Koude Oorlog** werd het gebied nog belangrijker: de kortste vlieg- en raketroute tussen Noord-Amerika en de Sovjet-Unie liepen namelijk over de Noordpool. De Amerikaanse militaire aanwezigheid op Groenland is m.n. sterk rond de **Pituffik Space Base**, die een belangrijke rol speelt bij raketwaarschuwing en ruimtebewaking

In het verleden hebben meerdere Amerikaanse presidenten interesse getoond in het kopen van Groenland. Ook president Trump maakte deze ambitie (op felle wijze) kenbaar en opperde dat de Amerikanen het eiland nodig hebben voor nationale en internationale veiligheid, omdat anders **grootmachten** als Rusland en China (te) invloedrijk zouden worden in de regio. De uitspraken van Trump zorgden voor diplomatieke spanningen met Denemarken en andere Europese NAVO-bondgenoten. Europese leiders maakten zich zorgen over Trumps woorden, die de Deense **soevereiniteit** en diens bezit van Groenland sterk in twijfel leken te trekken.

WAT IS SOEVEREINITEIT? (HISTORIEK)

NAVO-poster

DOWNLOAD

STRIJD OM HET IJS

? Kun je nog andere indicatoren bedenken die de macht van een land kunnen bepalen?

WAAROM IS HET HOGE NOORDEN BELANGRIJK?

NAVO Binnen de NAVO groeit het gevoel dat een sterkere NAVO-aanwezigheid in het Hoge Noorden noodzakelijk is. Kort na de Russische invasie van Oekraïne in 2022 zijn Finland en Zweden lid geworden van de NAVO. Dit heeft de positie van het bondgenootschap in Noord-Europa versterkt. Beide landen hebben ervaring met koude omstandigheden en beschikken over een vloot **ijsbrekers**. Canada is het NAVO-land met de grootste ijsbrekervloot en de op één na grootste Arctische kustlijn. De VS heeft daarentegen bijzonder weinig ijsbrekers, wat hun invloed in het gebied beperkt.

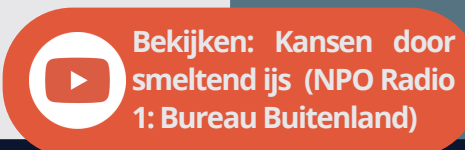
RUSLAND Rusland beschikt over de meeste ijsbrekers van alle Arctische landen. Daarbij heeft het ook zijn militaire aanwezigheid in de regio flink opgeschroefd en is het verantwoordelijk voor diverse sabotage- en spionageactiviteiten in de Noord- en Oostzee. Het is daarom van belang dat **onderzeese infrastructuur** zoals kabels en pijpleidingen, maar ook Arctische zeeroutes, worden beschermd tegen dergelijke **hybride dreigingen**.

CHINA Ook China toont groeiende belangstelling voor het Hoge Noorden. Het investeren in havens, ijsbrekers en technologische samenwerking (onder andere met Rusland) is onderdeel van een bredere strategie, de **Polar Silk Road**. Toch heeft China op dit moment geen grote militaire capaciteit in het Hoge Noorden. Hoewel het land economische en strategische belangen heeft, vormt het voorlopig weinig directe militaire dreiging in de regio.

IJSBREKERS?

Ijsbrekers zijn krachtige schepen die door dikke ijslagen kunnen varen en zo vaarroutes open kunnen houden op de Noordpool. Ijsbrekers zijn ook strategisch belangrijk, omdat ze bepalen welke landen invloed kunnen uitoefenen in het gebied.

ZEEROUTES

Door groeiend ijsverlies worden de twee Arctische vaarroutes bevaarbaarder: de **Northern Sea Route** (langs Rusland) en de **Northwest Passage** (langs Canada). Deze routes kunnen de afstand tussen Europa en Azië tot wel 40% verkorten ten opzichte van de route via het **Suezkanaal**. Een mogelijke toekomstige route, de zogeheten **Transpolar Sea Route**, is een route die direct door het midden van de Noordpool zou lopen en de handel tussen Azië, Noord-Amerika en Europa direct zou verbinden. Wetenschappers schatten dat deze route pas na het midden van de 21^e eeuw bevaarbaar wordt. Door deze route kan het Arctisch gebied in de toekomst nog belangrijker worden voor internationale handel.

HOE NU VERDER?

? In hoeverre denk je dat economische ontwikkeling en natuurbescherming op de Noordpool samen kunnen gaan?

ARCTIC SENTRY In februari 2026 lanceerde de NAVO de één jaar durende missie **Arctic Sentry** om aanwezigheid in het gebied te versterken. De missie moet verschillende militaire activiteiten van de NAVO-landen beter op elkaar afstemmen, waaronder oefeningen, patrouilles en gezamenlijke operaties.

DE ROL VAN NEDERLAND Nederland werkt samen met andere landen om afspraken te maken over het Noordpoolgebied. Het zet zich in voor het **internationaal zeerecht**, zodat duidelijk is wat landen wel en niet mogen doen op zee en conflicten worden voorkomen. Daarnaast doet Nederland onderzoek naar klimaatverandering en draagt het als NAVO-land bij aan de veiligheid in de regio. De Noordpool lijkt ver weg, maar zee- en handelsroutes kunnen een grote impact hebben, bijvoorbeeld op de Rotterdamse haven.

? Vind jij dat de NAVO haar militaire aanwezigheid in de regio moet vergroten?

? Denk je dat het Noordpoolgebied in de toekomst nog een gebied van samenwerking kan blijven, of wordt hevige competitie tussen grootmachten onvermijdelijk?

Secretaris-generaal van de NAVO Markt Rutte speelde een belangrijke rol in gesprekken met Trump over de spanningen in Groenland. Uit die gesprekken ontstond de missie **Arctic Sentry**, die als doel heeft de **veiligheid** en **weerbaarheid** in de regio te vergroten en dreigingen af te schrikken.

? Verwacht jij dat de crisis van januari nu opgelost is? Waarom wel of niet?

